

A Chathaoirligh, a theachtaí agus a sheanadóirí.

Go raibh maith agaibh as deis a thabhairt dúinn a bheith anseo chun úsáid agus feiceálacht na Gaelainne sna meáin chumarsáide a phlé.

Mar eagraíocht meán cumarsáide seirbhíse poiblí náisiúnta na hÉireann, tá RTÉ tiomanta do réimse leathan d'ábhar Gaelainne ilseánra ar ardchaighdeán a chur ar fáil ar fud ár gcuid ardán agus seirbhísí beo agus ar éileamh. Daingnítear an gealltanas sin tuilleadh sa chreat-cháipéis straitéiseach a d'fhoilsíomar le gairid 'Treo Nua' do na cúig bliana amach romhainn.

Tá RTÉ tiomanta dona chinntiú ní hamháin go bhfuil an teanga le feiceáil ar fud ár gcuid seirbhísí go léir, ach go bhfuil sí beo mar ba chóir ar na seirbhísí sin, agus go bhfuilimid ag obair ar fud gach seánra chun an t-ábhar Gaelainne a mhéadú ar fud ár gcuid ardán. Agus leanaimid de bheith ag neartú na mbunchloch láidir atá forbartha againn lenár gcomhpháirtíochtaí seachtracha - le TG4, Coimisiún na Meán, an Ciste Craoltóireachta Gaeilge agus leis na léiritheoirí neamhspleácha - chun ár soláthar Gaelainne a mhéadú.

Tá an cur chuige atá againn i leith an ábhair Gaelainne atá againn éagsúil ón gcur chuige atá againn i leith ábhar Béarla. Chun go mbeimid ábalta freastal ar an lucht féachana agus éisteachta is leithne agus gur féidir, déanaimid ár ndícheall ábhar a dhéanamh do dhaoine a bhfuil gach uile chaighdeán Gaelainne acu; dóibh siúd gurb í an Ghaeilinn chéad teanga a dteaghlaiigh agus a bpobail; ábhar dóibh siúd ná húsáideann an teanga ach anois is arís; agus ábhar dóibh siúd gur mian leo í a fhoghlaim agus sásamh a bhaint as ábhar Gaelainne.

Anuas air sin, daingníonn láithreacht leanúnach RTÉ ag imeachtaí cultúir, spóirt agus speisialta ag leibhéal áitiúil agus náisiúnta i rith na bliana, agus ár bhfeiceálacht agus ár rannpháirteachas maidir leis na himeachtaí, an ceangal atá againn leis an lucht féachana agus éisteachta Gaelainne ar oileán na hÉireann agus níos faide i gcéin.

Déanann RTÉ níos mó ná €24 milliún a infheistiú in ábhar Gaelainne ar fud ár gcuid ardán agus seirbhísí go léir. Ina theannta sin, déanaimid an teanga a chomhtháthú chomh héasca agus chomh nádúrtha agus is féidir ar fud ár gcuid cainéal agus seirbhísí. Mar sin, cad a fuair an lucht féachana agus éisteachta in 2022 agus 2023 de bharra na hinfheistíochta suntasaí sin.

Chuir RTÉ stáisiún raidió náisiúnta i nGaelainn ar fáil, RTÉ Raidió na Gaeltachta, a bhí ag ceiliúradh 50 bliain ar an aer in 2022. Is seirbhís ar leith é RTÉ Raidió na Gaeltachta i gcraoltóireacht na Gaelainne agus is croísheirbhís thábhachtach é laistigh d'eagraíocht RTÉ. Is minic go ndéantar tagairt don nGaeltacht mar 'Thobar' na Gaelainne. Creidimse gurb é RTÉ Raidió na Gaeltachta tobar na meán cumarsáide Gaelainne. Cuireann an stáisiún an-bhéim i gcónaí ar chaighdeán na Gaeilge a chraoltar agus bíonn siad ag iarraidh an caighdeán sin a bheith chomh hard agus is féidir.

Don dara huair le trí bliana, bhuaigh RTÉ Raidió na Gaeltachta an gradam idirnáisiúnta - *Stáisiún Raidió na Bliana* - ag Féile na Meán Ceilteach i 2021 & 2023. Nuair a bronnadh an gradam, cuireadh béim ar an gcuidreamh láidir atá ag an stáisiún leis na héisteoirí. Tá ardmheas ar an ngradam seo agus bhí stáisiúin eile san iomaíocht ar nós an BBC i dTuaisceart Éireann, in Albain agus sa Bhreatain Bheag, mar aon le craoltóirí eile.

Léirítear réimse leathan ábhair go h-inmheánach sa stáisiún, ina measc nuacht chuimsitheach idirnáisiúnta, náisiúnta agus áitiúil, cúrsaí reatha, cláracha siamsaíochta agus ealaíona, clúdach spóirt, ceol agus go leor eile.

Bhí stráitéis ag RnaG, an raidió a thabhairt amach ag an bpobal, an raidió a chur os a gcomhair amach trí úsáid a bhaint as craoltaí seachtracha, agus chuir grúpaí pobail sa Ghaeltacht agus grúpaí eile taobh amuigh den Ghaeltacht fáilte roimh an gcur chuige sin agus an nasc a chruthaigh sé.

In 2023, bhí breis agus 160 craoladh seachtrach ag an stáisiún, ag freastal ar féilte náisiúnta, imeachtaí pobail ar bhonn áitiúil agus ócáidí spóirt. Tá obair mhór déanta ag foireann RnaG chun ábhar a fhorbairt agus a chur sa sceideal, ábhar nua ó earnáil na léiritheoirí neamhspleácha raidió agus ón bhfoireann atá ag obair sa teach.

Craoladh réimse leathan sraitheanna nua fíorasacha Gaelainne – *Dúshlán na Feirme, Aistí ón Aer* agus *Eireaball Spideoige* – agus tá sraitheanna nua drámaíochta Gaelainne, ina measc *Cloch na Scíth, Jimí Mháire Thaidhg, Ón Domhan Thíos* agus *Jó Johnny Joe*, ag céimeanna éagsúla léirithe faoi láthair agus craolfar iad i rith na bliana. Táimid ag obair chun níos mó sraitheanna mar seo a fhorbairt amach anseo. Chomh maith le sin, trínár gcomhpháirtíocht leanúnach le Raidió Rí Rá, táthar ag cur cláracha ceoil cairteacha ar fáil i nGaelainn agus atá dírithe ar dhaoine óga ó Mháirt go hAoine.

Cuireann RTÉ seirbhís ilardáin Nuachta ar fáil do RTÉ agus TG4, agus fostaítear níos mó iriseoirí a oibríonn trí mheán na Gaelainne sa tseirbhís sin ná in aon eagraíocht nuachta eile in Éirinn. Léiríonn RTÉ níos mó ná 250 uair an chloig d'ábhar nuachta agus cúrsaí reatha Gaelainne don dteilifís na haon bhliain, atá bunaithe ar aschur nuachta agus cúrsaí reatha Nuacht TG4, ar fheasacháin Nuacht RTÉ le TG4 ar RTÉ One agus ar an RTÉ News Channel, agus ar fhoilsiú agus ar ábhar a chur ar na hardáin meán sóisialta. Tá foireann iriseoireachta lonnaithe i mBaile na hAbhann agus i gceantair Ghaeltachta eile, i nDomhnach Broc agus i gceantair eile ar fud na tíre. Tugtar léiriú leis na seirbhísí éagsúla a chuireann siad ar fáil ar na pobail Ghaelainne ina bhfuil siad lonnaithe mar aon le clúdach cuimsitheach náisiúnta agus idirnáisiúnta a chur ar fáil.

Is é RTÉ freisin a chuireann an sraith cúrsaí reatha 7 Lá ar fáil do TG4. Tá súil againn *Fóram*, an clár cúrsaí reatha Gaelainne nua a bheidh le craoladh ar RTÉ One, a sheoladh roimh dheireadh na bliana.

Is croísheirbhísí riachtanacha iad RTÉ Raidió na Gaeltachta agus Nuacht RTÉ le TG4 agus cuireann siad fostaíocht dhíreach ar fáil do 113 duine i gceantair Ghaeltachta, agus tá sé sin thar a bheith tábhachtach ó thaobh fostaíochta agus ó thaobh na heacnamaíochta de dos na ceantair seo.

Chraol cainéil líneacha teilifíse RTÉ níos mó ná 1,100 uair an chloig d'ábhar ilseánra Gaelainne in 2023, rud a mhéadaigh an lucht féachana ag amanna nua agus a chruthaigh comhpháirtíochtaí nua le comhlachtaí léiriúcháin neamhspleácha ar fud oileán na hÉireann. In 2023, d'oibrigh RTÉ le 19 comhlacht léiriúcháin neamhspleách chun ábhar Gaelainne a chur ar fáil dár seirbhísí beo agus ar éileamh. Chraolamar 13 sraith, roinnt acu nua agus roinnt acu ar an dara séasúr, agus sé cinn de chlár faisnéise aonair ardchaighdeán. Craoladh an t-ábhar sin go léir ag na príomh bhuaicthráthanna ar RTÉ One le fotheidil lena chinntiú ná beadh aon bhac ar an lucht féachana féachaint orthu. Leanaimid de thrí chéad agus seasca a cúig uair an chloig d'ábhar a chur ar fáil do TG4 go bliantúil faoin gcomhaontú prótacail.

Ar mhaithe le hiarracht a dhéanamh úsáid na Gaelainne a normalú lasmuigh dár gcroísheirbhísí Gaelainne, is é an dátheangachas ceann de na príomhbhealaí atá ag an eagraíocht chun úsáid laethúil na teanga a chur chun cinn. Sampla álainn de sin le gairid ab ea an clúdach a dhein Radio 1 ar shochraid John Bruton. Tá polasaí dátheangach i bhfeidhm maidir le leanúnachas RTÉ agus ag príomhamanna, cloisfidh tú an Ghaeilinn i gcónaí, ar an raidió agus ar an teilifís araon. Bímid i dteagmháil go gníomhach le léiritheoirí an ábhair raidió agus teilifíse chun an tábhacht a bhaineann leis an nGaeilinn a áireamh i gclár nuair atá sé nádúrtha é sin a dhéanamh a chur in iúl dóibh.

Cuireann seirbhísí raidió eile RTÉ a gcuid cláracha Gaelainne féin ar fáil na haon seachtain. Bíonn RTÉ Radio 1 ag obair i gcomhar le RnaG chun feasacháin laethúla nuachta a chur ar fáil agus craoltar *Beo ar Éigean* go seachtainiúil. Anuas air sin, baintear úsáid as an nGaeilinn ar chláracha laethúla agus seachtainiúla ar nós *Drivetime*, *South Wind Blows*, *Rolling Wave* agus *Ceílí House*. Tá sé sin ag fás go leanúnach.

Ar 2FM, cuirtear na feasacháin laethúla tráchta ar fáil go dátheangach agus craoltar cláracha dátheangacha ar an Aoine, agus roinnt maidin Dé Sathairn agus Dé Domhnaigh a chuireann Bláthnaid Treacy i láthair. Tá na foirne sin sásta agus oscailte é sin a fhorbairt agus tuilleadh a dhéanamh.

Lasmuigh dár seirbhísí agus ardáin, ardaíonn na comhpháirtíochtaí straitéiseacha atá cothaithe againn le páirtithe leasmhara seachtracha cosúil le TG4, Foras na Gaeilge agus Conradh na Gaeilge feasacht agus feiceálacht maidir leis na deiseanna atá ann do dhaoine

a bhfuil an teanga acu. I mí Aibreáin, rachaidh RTÉ i bpáirt arís le Foras na Gaeilge chun *Creidim Ionat* a chur ar fáil, clár ceithre seachtainí ar líne bunaithe ar mheantóir/meantaí, ina bhféachtar le na haon duine a spreagadh lena gcúpla focal a úsáid. D'éirigh go hana-mhaith leis an bhfeachtas a bhí againn roimhe seo, le 83 milliún imprisean feicthe in 80 tír ar fud an domhain. Bhí na fógraí cloiste ag 70% de na daoine fásta go léir a bhí ag féachaint ar Theilifís RTÉ agus ag éisteacht le Raidió RTÉ, agus tháinig ardú 100% ar líon na ndaoine a chláraigh le haghaidh nuachtlitir Fhoras na Gaeilge mar gheall ar an bhfeachtas. Tá súil againn go mbeidh feachtas na bliana seo níos mó arís.

Tacaíonn RTÉ freisin le mórán féile Gaelainne i gcaitheamh na bliana - ina measc Seachtain na Gaeilge, An tOireachtas, Comórtas Peile na Gaeltachta, agus Fleadh Cheoil na hÉireann - gan ach cuid acu a lua. Den gcéad uair riamh i mbliana, reachtálfaidh Seachtain na Gaeilge agus RTÉ imeacht beo sa Seomra Ciorcalach i dTigh an Ardmhéara chun clár faisnéise nua Chláracha Gaeilge RTÉ ar na Hot House Flowers a chur os comhair an phobail. Beidh an banna ag ceol beo ar an oíche agus cuirfidh duine d'ambasadóirí Sheachtain na Gaeilge faoi agallamh iad. Beidh deis ag cuid de lucht leanúna dílis an bhanna freisin ceisteanna a chur orthu agus buaileadh leo. Cuirfear clabhsúr ar an oíche ansan le céilí mór leis The Len Collective.

Cuireann RTÉ cláracha tábhachtacha meantóireachta agus intéirneachta ar fáil trí chomhphairtíochtaí le hinstitiúidí tríú leibhéal agus páirtithe leasmhara seachtracha. D'éirigh leis na hintéirnigh is déanaí a bhí againn fostaíocht a bhaint amach in RTÉ agus i TG4 araon. Tosóidh ár gcéad chlár intéirneachta eile i mí Aibreáin. Is tionscnaimh thar a bheith tábhachtacha iad seo do chraoltóirí, agus táimid thar a bheith sásta faoin méid iarratasóirí atá ag cur isteach ar na háiteanna.

Tá dícheall mór á dhéanamh ag RTÉ lena chinntiú go bhfuil an teanga chun tosaigh agus i gcroílár gach a dhéanaimid. Cé nach cuid dár ngealltanas reachtúil é ábhar digiteach RTÉ ó thaobh na n-uaireanta an chloig a chuirimid ar fáil, is fiú a lua gur cuireadh réimse cuimsitheach cláracha ar fáil ar an RTÉ Player in 2023, le hábhar ó RTÉ agus TG4, agus gur chuir sé níos mó ná 330 uair an chloig d'ábhar ar fáil lena shruthú. Leanann RTÉ den ábhar atá ar rte.ie/gaeilge a fhorbairt agus cur leis agus tá nach mór milliún duine ag féachaint ar an suíomh anois. Léiríonn an fás atá tagtha ar an líon uaireanta a fhéachtar ar an leathanach agus ar an méid ama a chaitear ag féachaint ar rte.ie/gaeilge, go háirithe ar na míreanna a bhaineann le Gaelainn a fhoghlaim agus ar chúrsaí turasóireachta sa Gaeltacht, go bhfuil éileamh ar ábhar i nGaelainn agus go bhfuil spéis ag daoine a bheith níos líofa inti. Tá níos mó ná 24,000 duine cláraithe chun ár nuachtlitir thiomnaithe mhíosúil a fháil agus osclaíonn 74% díobh í. Tá an tríú cuid den dream atá cláraithe len í a fháil idir ocht mbliana déag agus tríocha a ceathair bliain d'aois. Tá lucht éisteachta an eagráin dhigitigh de *Beo ar Éigean* ag fás go fóill ar líne agus ar RTÉ Radio 1 araon. Tar éis don gcoiste a thuarascáil ar an *Earnáil Scríbhneoireachta, Foilsitheoireachta agus*

Léitheoireachta a fhoilsiú, tá ana-dhóchas ag RTÉ go mbeimid ábalta oibriú le Foras na Gaeilge chun an t-ábhar sin a dhéanamh níos feiceálaí ar an ardán seo.

Cinntíonn na gníomhartha sin go léir le chéile go bhfuil an Ghaelainn níos feiceálaí don lucht féachana agus éisteachta ar fad atá againn, do na cainteoirí dúchais agus do na foghlaimoirí, agus dóibh sin go léir a chreideann, mar a chreidimidne, gur gné shainiúil í an teanga don tír agus dúinne, muintir na hÉireann.

Mar fhocal scoir, ba mhaith liom staitistic a ardóidh bhur gcroí a roinnt libh fé sceideal Nollag RTÉ le gairid: sé sin gur cláracha Gaelainne a bhí i dtrí cinn de na 20 clár ba mhó a raibh lucht féachana acu i rith thréimhse na Nollag a léiríodh go hinmhéanach agus a léirigh léiritheoirí neamhspleácha. Is léir go ndeachaigh siad i bhfeidhm ar an lucht féachana náisiúnta agus bhuail siad amach an iomaíocht láidir a bhíonn ann ó na sobalchláracha agus ó chláracha Béarla a bhfuil lucht féachana dílis acu. Bhain clár speisialta *Cloch le Carn* ar phríomhamhránaí Aslan agus fear a raibh an-chion ag muintir na tíre seo air Christy Dignam sciar 28% den lucht féachana amach agus d'fhéach níos mó ná 320,000 duine air. Bhain ceiliúradh ceoil ar cheithre ghlúin de mhuintir Keane i dtigh an teaghlaigh chun ceiliúradh a dhéanamh ar Dolores Keane a raibh 70 bliain d'aois slánaithe aici a craoladh Oíche Chinn Bhliana sciar 23% den lucht féachana amach le breis is ceathrú milliún duine ag féachaint ar an gclár. Agus ar deireadh, bhain clár in ómós don bhoscadóir agus don cheoltóir Séamus Begley nach mór 300,000 duine den lucht féachana agus 28% den sciar amach. Tá na cláracha sin fós le fáil ar éileamh mar aon leis an ábhar go léir a craoladh i rith na bliana. Cuireann an t-ábhar Gaelainne atá againn éagsúlacht agus téagar leis na hardáin go léir agus tugann torthaí ár rianaire branda le fios go n-aontaíonn níos mó ná 60% de dhaoine fásta go gcuireann RTÉ seirbhís chuimsitheach ar fáil do chainteoirí Gaelainne, agus sin céatadán níos airde ná an sprioc a bhí againn.